

A Comparative Study on the Assessment of Future Pecuniary Losses Arising from Personal Injuries in English and Iranian Law

Zeinab Tari*

Ph.D. Graduate, Department of Private Law, Faculty
of Law, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

Extended Abstract

This study explores the legal and financial mechanisms used in the calculation and compensation of future damages in cases of personal injury and death, with a particular focus on the use of the *Ogden Tables* in the United Kingdom and their comparison with the Iranian legal system. The paper is divided into two major parts: (1) lump-sum compensation using actuarial tools such as the Ogden Tables, and (2) periodic payments as an alternative to lump-sum awards. The research highlights the advantages, disadvantages, and legal framework governing each method and evaluates the adaptability of these mechanisms within the Iranian context.

* Corresponding Author: zeinab.tari1367@gmail.com

How to Cite: Tari, Z. (2025). A Comparative Study on the Assessment of Future Pecuniary Losses Arising from Personal Injuries in English and Iranian Law. *Private Law Research*, 13 (50), 117 - 154. [10.22054/jplr.2025.84476.2908](https://doi.org/10.22054/jplr.2025.84476.2908)

1. Lump-Sum Compensation and the Ogden Tables

In the UK, accurate estimation of future losses in personal injury and fatal accident cases is often conducted using the *Ogden Tables*. These tables, first published in 1999 and later approved by the House of Lords in *Wells v Wells*, serve as a standardized tool for calculating the present value of future financial losses such as lost income, medical expenses, and care costs.

The Ogden Tables incorporate multiple factors to produce actuarially sound multipliers that convert anticipated annual losses into a single present-day value. These factors include:

- **Discount Rate:** A key determinant that reflects the anticipated rate of return on invested compensation. A lower discount rate (e.g., -0.25%) leads to a higher multiplier and consequently a larger compensation amount.
- **Mortality and Life Expectancy:** Derived from official statistics, this factor increases the multiplier for younger claimants due to longer expected benefit periods.
- **Timing of Payment:** The choice between immediate and deferred compensation (e.g., beginning at retirement age) significantly affects the calculation.

Despite economic variables such as inflation not directly influencing the multipliers, adjustments to the discount rate by the government aim to indirectly account for economic trends.

2. Application of Probabilistic Adjustments (Ogden Tables A to D)

When future losses are subject to significant uncertainty, such as in cases of severe disability, the Ogden Tables A to D are used in conjunction with the primary tables. These adjustments factor in the

likelihood of events such as premature death, unemployment, and partial or total inability to return to work.

For instance, in estimating future lost earnings, variables like the claimant's age, gender, education, pre- and post-injury employment status, and residual earning capacity are analyzed. The process involves applying probabilistic reduction factors (from Tables A–D) to base multipliers (from the primary Ogden Tables).

An illustrative example in the paper details the case of a 35-year-old woman who suffered a disability. Using the tables, her pre-injury and post-injury earning capacities were assessed and compared, leading to a calculated future loss of income of £648,350.

3. Structured or Periodic Payments

Under the Damages Act 1996 and the Damages (Variation of Periodical Payments) Order 2005, UK courts are empowered—and in certain cases obliged—to order periodic payments instead of lump sums. This system allows for greater financial security and adaptability for the injured party, particularly in long-term or life-long injury cases.

Advantages of Periodic Payments

1. **Lifetime Coverage:** Unlike lump-sum payments, periodic payments provide ongoing financial support throughout the claimant's life.
2. **Tax Efficiency:** While both methods are tax-exempt, periodic payments avoid investment-related tax liabilities.
3. **Prevention of Mismanagement:** Structured payments minimize the risk of misuse of funds by the claimant.
4. **Inflation Adjustment:** Payments can be indexed to inflation and rising care costs, unlike static lump sums.

5. **Risk Mitigation:** Claimants are shielded from investment and longevity risks.

Disadvantages and Limited Use

Despite the benefits, periodic payments are less frequently ordered due to several practical and institutional challenges:

- **Higher Funding Costs:** Maintaining a secure payment stream can cost up to one-third more than a lump sum.
- **Complex Needs Assessment:** Accurate forecasting of future medical and care needs is difficult.
- **Administrative Burden:** Courts may be reluctant to manage ongoing financial arrangements.

Consequently, structured settlements are typically used only when both parties consent.

4. Periodic Payments in Iranian Law

While the Iranian legal system does not have a structured periodic payment scheme comparable to that in the UK, some analogous mechanisms exist:

a) *Diyya* (Blood Money)

Under Articles 488 and 490 of the Islamic Penal Code, courts may allow the payment of *diyya* in installments over one to three years, especially when the defendant lacks financial capacity for a lump sum. Although primarily a facilitation for the debtor, this provision functions similarly to periodic payments by accounting for inflation and cost of living.

b) *Mastamari* (Annuity)

Articles 3 and 5 of the Iranian Civil Liability Act empower courts to order annuity-style payments when future damages are uncertain. This

approach is particularly suitable for compensating long-term income loss due to permanent disability. Courts may also index these annuities based on national minimum wage standards to preserve purchasing power.

c) *Instalment Payment of Damages*

Article 277 of the Civil Code permits courts to allow deferred payments in hardship cases. Though functionally similar to structured payments, it lacks the sophistication and flexibility of UK periodic payment orders.

5. Adaptability and Flexibility of Orders

In the UK, courts can issue “open judgments” allowing for future modification of periodic payments based on changing circumstances. This legal flexibility, embedded in the Damages Act 1996, permits courts to reassess compensation in response to medical or life changes. In Iran, Article 5 of the Civil Liability Act enables the court to revise a judgment within two years if new facts (such as a need for additional surgery or a newly discovered injury) arise. Separate claims may also be filed for new losses that are materially distinct from the original adjudicated damages.

Conclusion

The paper concludes that while the UK system of damages—particularly the use of the Ogden Tables and structured settlements—offers a comprehensive and adaptive model for future loss compensation, elements of this model can be integrated into Iranian law through creative use of existing mechanisms such as annuities and judicial discretion. Legal reforms that move toward a more flexible, need-based system of periodic compensation could better align Iran’s

civil liability framework with international best practices and enhance fairness for injury victims.

Keywords: Future Pecuniary Losses, Personal Injuries, Ogden Tables, Discount Rate, Damage Assessment, Iranian Law, English Law

مطالعه تطبیقی نحوه ارزیابی خسارت‌های مادی آینده ناشی از صدمات بدنی در حقوق انگلیس و ایران

دانش آموخته دکتری، گروه حقوق خصوصی، دانشکده حقوق، دانشگاه تربیت مدرس،

زینب تار* ID

تهران، ایران

چکیده

صدمات بدنی ناشی از حوادث یا بی احتیاطی، علاوه بر پیامدهای جسمی و روانی، خسارات مادی همچون از دست دادن درآمد آینده و هزینه‌های درمانی را در پی دارد. ارزیابی این نوع خسارات در نظام‌های حقوقی ایران و انگلستان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، زیرا نقش تعیین کننده‌ای در جبران واقعی زیان ایفا می‌کند. این مقاله به بررسی تطبیقی روش‌های محاسبه خسارت‌های مادی آینده در این دو نظام حقوقی می‌پردازد. در حقوق انگلستان، خسارات آینده از سه طریق پرداخت یکجا، دوره‌ای و ساختاریافته جبران می‌شود. پرداخت یکجا براساس جداول اوگدن و با در نظر گرفتن معیارهایی مانند سن، امید به زندگی، و وضعیت اشتغال زیان‌دیده انجام می‌شود. پرداخت‌های دوره‌ای و ساختاریافته، که به صورت مستمر و در بازه‌های زمانی مشخص صورت می‌گیرند، در مواردی کاربرد دارند که هزینه‌های پزشکی و مراقبتی آینده نامشخص یا متغیر باشند. در مقابل، در حقوق ایران، خسارات مادی آینده عمدتاً از طریق دیه و اصول کلی جبران خسارت تعیین می‌شود و ابزارهای محاسباتی استاندارد مانند جداول آماری در این زمینه وجود ندارد. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که نظام حقوقی انگلستان، با بهره‌گیری از داده‌های آماری، دقت بیشتری در محاسبه خسارت‌های آینده دارد؛ درحالی که در ایران، فقدان ابزارهای دقیق محاسباتی، چالش‌هایی جدی در ارزیابی این خسارات ایجاد کرده است. این مقاله پیشنهاد می‌کند که حقوق ایران با تدوین جداول محاسباتی استاندارد و بهره‌گیری از داده‌های آماری، زمینه برآورد دقیق تر خسارات مالی آینده را فراهم آورد.

کلیدواژه‌ها: ارزیابی خسارت، جداول اوگدن، حقوق انگلستان، حقوق ایران، خسارت مادی آینده، صدمات بدنی، نرخ تنزیل.

مقدمه

جبران خسارات ناشی از صدمات بدنی، همواره یکی از مباحث بنیادین و چالش برانگیز در حوزه حقوق مسئولیت مدنی محسوب می شود. بخش مهمی از این خسارات، خسارت های مادی آینده شامل از دست دادن درآمد، هزینه های درمانی، مراقبتی، و سایر نیازهای مالی است که زیان دیده در آینده با آن ها مواجه خواهد شد. مسئله اصلی این پژوهش، چگونگی ارزیابی و محاسبه دقیق این دسته از خسارات و نقش آن در تحقق اصل جبران کامل زیان است؛ موضوعی که به طور مستقیم بر تأمین عدالت فردی و ارتقای کارآمدی نظام حقوقی اثر می گذارد

در حقوق انگلستان، سازوکارهای متنوعی برای جبران خسارات مادی آینده پیش بینی شده است. پرداخت مقطوع، پرداخت های دوره ای و ساختاریافته از جمله روش هایی هستند که امکان ارزیابی دقیق و انعطاف پذیر این خسارات را فراهم می کنند. بهره گیری از ابزارهای آماری استاندارد، به ویژه جداول اوگدن، زمینه محاسبه خسارات آینده را با در نظر گرفتن عواملی چون امید به زندگی، سن و وضعیت اشتغال زیان دیده فراهم ساخته است. در مقابل، در حقوق ایران هرچند اصل جبران کامل زیان مورد پذیرش قرار گرفته، اما ارزیابی خسارات مادی آینده با چالش های جدی مواجه است؛ جبران این خسارات غالباً از طریق دیه به صورت مقطوع انجام می گیرد و محاسبه خسارات مازاد بر دیه عمدتاً به نظر کارشناسان و بررسی های موردی واگذار می شود؛ آن هم بدون بهره گیری از نظام محاسباتی استاندارد و ابزارهای آماری دقیق.

پیشینه تحقیق نشان می دهد که در مطالعات انجام شده، بیشتر بر اصول کلی جبران خسارات یا مقایسه ای اجمالی میان دیه و سایر نهادهای مشابه متمرکز بوده اند؛ در حالی که بررسی دقیق و تطبیقی روش های ارزیابی خسارات مادی آینده، به ویژه در حقوق انگلستان و قابلیت های بهره گیری از آن در حقوق ایران، کمتر مورد توجه قرار گرفته است. این مقاله با تمرکز ویژه بر روش های محاسباتی مدرن مانند جداول آماری و پرداخت های دوره ای در حقوق انگلستان، به تحلیل امکان بومی سازی و انطباق این سازوکارها با نظام حقوقی ایران می پردازد.

فرضیه این مقاله آن است که بهره گیری از ابزارهای استاندارد محاسباتی و تنوع در شیوه های پرداخت، می تواند موجب ارتقای دقت و عدالت در ارزیابی خسارات مادی آینده در نظام حقوقی ایران شود. این پژوهش با رویکرد توصیفی تحلیلی، به بررسی تطبیقی مقررات و رویه های حقوقی ایران و انگلستان می پردازد و در پایان، راهکارهایی برای بهبود فرایند جبران خسارت های مادی آینده در حقوق ایران ارائه می دهد.

۱. خسارت های مادی آینده

در حقوق انگلیس، خسارت های مادی^۱ به عنوان خسارت های جبرانی خاص^۲ شناخته می شوند. این خسارت ها، که پس از وقوع صدمه بدنی به طور واقعی ایجاد می شوند، برخلاف خسارت های جبرانی عمومی^۳ که فرضی هستند^۴، از طریق محاسبات ریاضی قابل ارزیابی اند^۵. خسارت های خاص شامل جبران درآمد ازدست رفته، هزینه های درمان، مراقبت، سفرهای درمانی، کمک به زیان دیده و فراهم سازی وسایل آسایش برای او هستند. این نوع خسارت ها مبلغی است که از زمان محاکمه یا از زمان مطالبه خسارت در صدمات جزئی، برای جبران ضررهای مالی پرداخت می شود^۶. از این رو، خسارت های خاص در حقوق انگلیس معادل مفهوم خسارت های مادی در حقوق ایران هستند. در مقابل، خسارت های جبرانی عمومی به جبران خساراتی اشاره دارند که حقوق، احتمال وقوع آنها را در موقعیت پیش آمده فرض می کند^۷. این خسارت ها که عمدتاً خسارت های معنوی و

1 Pecuniary Losses

2 Special Damages

3 General Damages

4 Stewart Rapalje and Robert Linn Lawrence, *A Dictionary of American and English Law: With Definitions of the Technical Terms of the Canon and Civil Laws*, (Washington: F. D. Linn & Company, 2008), p.1207.

5 Peter Barrie, *Personal Injury Law (Liability, Compensation, and Procedure)*, Second Edition, (New York: Oxford University Press, 2005), p.5.

6 Simon Deakin, Angus Johnston and Basil Markesinis, *Markesinis and Deakins Tort Law*, 6th Edition, (New York: Oxford University Press, 2008), p.978.

7 Jonathan Law and Gary Owen, *A Dictionary of Accounting*, Fourth Edition, (New York: Oxford University Press, 2010), p.131.

غیرمالی^۱ هستند، به طور معمول بر اثر صدمه بدنی فرض می‌شوند، حتی اگر ادعا یا اثبات نشوند.^۲ این خسارت‌ها، معادل خسارت‌های معنوی در حقوق ایران هستند.

خسارت‌های مادی معمولاً به دو بخش تقسیم می‌شوند: خسارت‌های گذشته و خسارت‌های آینده. خسارت‌های گذشته به زیان‌هایی اشاره دارند که قبل از محاکمه متحمل شده‌اند و قابل اندازه‌گیری هستند. در حالی که، خسارت‌های آینده^۳ هنوز به وقوع نپیوسته‌اند و نیاز به پیش‌بینی دارند. با این حال، چون هدف از حکم، جبران خسارت‌ها و بازگرداندن زیان دیده به وضعیت پیش از صدمه بدنی است، دشواری محاسبه خسارت‌های آینده مانع از پذیرش و جبران آن‌ها نمی‌گردد.^۴ در حقوق انگلیس، خسارت‌های آینده معمولاً شامل هزینه‌های درمانی، مراقبت‌های بلندمدت، از دست دادن درآمد آینده و سایر هزینه‌های مشابه هستند.

در گذشته، خسارت‌های جبرانی خاص محدود به خسارت‌های مادی و پولی گذشته می‌شد و خسارت‌های آینده بخشی از خسارت‌های جبرانی عمومی محسوب می‌شدند. رویکرد سنتی در کامن‌لا این بود که برای جبران خسارت‌های ناشی از صدمات بدنی، چه گذشته و چه آینده، تنها یک مبلغ مقطوع^۵ قابل حکم بود. بنابراین، از آنجایی که خسارت‌های مادی آینده هنوز تحقق نیافته‌اند و هزینه‌ای بابت آن‌ها پرداخت نشده است، ارزیابی آن‌ها همانند خسارت‌های مادی گذشته امکان‌پذیر نبود و معمولاً به صورت تخمینی و ذهنی و غیرمستند، مشابه خسارت‌های جبرانی عمومی تعیین می‌شد. در آن زمان هیچ ابزار یا جدول استاندارد برای محاسبه دقیق این نوع خسارت‌ها وجود نداشت. اما در سال ۲۰۰۳، با تصویب قانون دادگاه‌ها^۶، اصلاحاتی در قانون خسارت‌ها مصوب ۱۹۹۶^۷ صورت گرفت. براساس این اصلاحات این امکان به دادگاه‌ها داده شد که برای جبران

1 Non Pecuniary Losses.

2A. M. Wilshire, *The principles of the law of contracts and torts*, (London: Рипол Классик, 1922), p.186.

3 Future Special Damages

4 Simon Deakin, Angus Johnston and Basil Markesinis, *Markesinis and Deakins Tort Law*, op cit, p.978-979.

5 Lump Sum Payment.

6Courts Act 2003, ss100 and 101.

7 Damages Act 1996.

خسارت‌های آینده حکم به پرداخت دوره‌ای^۱ دهند، حتی اگر یکی از طرفین یا هر دو طرف دعوا مخالف باشند. زیرا، به موجب بخش ۲ قانون خسارت‌ها (قبل از انجام اصلاحات)، فقط در صورت توافق طرفین، زیان‌دیده می‌توانست به جای دریافت مبلغ مقطوع، درآمد مستمر را مطالبه کند و دادگاه نیز تنها در چنین مواردی مجاز به حکم جبران خسارت به صورت پرداخت دوره‌ای بود. انجام این اصلاحات به‌ویژه به این دلیل صورت گرفت که خسارت‌های مادی آینده، مانند هزینه‌های درمان یا از دست دادن درآمد، اکنون با دقت بیشتری قابل پیش‌بینی و ارزیابی هستند و به عنوان خسارت‌های خاص طبقه‌بندی می‌شوند. دادگاه‌ها می‌توانند این خسارت‌ها را با استفاده از روش‌های پیشرفته محاسباتی مانند جداول آماری (مثل جدول اوگدن) و پیش‌بینی‌های دقیق‌تر ارزیابی کنند. این تغییرات نشان‌دهنده تمایل به استفاده بیشتر از پرداخت‌های دوره‌ای در قوانین فعلی است.^۲ با وجود این، هنوز دادگاه‌های انگلیس خسارت‌های مادی گذشته و آینده را به صورت مقطوع ارزیابی می‌کنند.

خسارت‌های مادی آینده که موضوع اصلی مقاله حاضر را تشکیل می‌دهند به دو دسته اصلی تقسیم می‌شوند: زیان‌های درآمدی آینده و هزینه‌های آینده؛ چراکه، این نوع خسارت‌ها مربوط به درآمدهایی هستند که زیان‌دیده در صورت عدم وقوع صدمه بدنی می‌توانست کسب کند یا هزینه‌هایی هستند که وی در نتیجه وقوع صدمه بدنی ناگزیر به تحمل آن‌ها خواهد بود.^۳

۱-۱. زیان‌های درآمدی آینده

زیان‌های درآمدی آینده^۴ به زیان‌هایی اشاره دارد که زیان‌دیده به دلیل ناتوانی در کار یا کاهش توانایی کار کردن در آینده متحمل می‌شود. این زیان‌ها عبارتند از: الف- از دست دادن درآمد کامل: زمانی که فرد کاملاً ناتوان شده و نمی‌تواند هیچ درآمدی کسب کند.

1 Periodical Payment.

2 Peter Barrie, *Personal Injury Law (Liability, Compensation, and Procedure)*, op.cit., p.385 & 427.

3 Basil Markesini and others, *Compensation for Personal Injury in English, German and Italian Law*, First edition, (London: Cambridge University Press, 2005), p116.

4 Future Loss of Earnings

ب- کاهش درآمد: زمانی که فرد با وجود توانایی پس از آسیب، درآمدش نسبت به دوران پیش از وقوع صدمه بدنی کمتر از گذشته باشد.^۱

در حقوق ایران، زیان‌های درآمدی آینده شامل از دست دادن درآمد و کاهش توانایی کسب منفعت، تحت عنوان «عدم النفع» یا «منافع ممکن الحصول» شناخته می‌شود. وجه اشتراک تعاریفی که از «عدم النفع» ارائه شده این است که «عدم النفع» محروم شدن از منافع مورد انتظار و یا به عبارتی محروم شدن از نفعی است که مقتضی وجود آن حاصل شده است.^۲ «منافع ممکن الحصول» نیز به منافعی اشاره دارد که طبق سیر طبیعی و متعارف برای زیان‌دیده ایجاد می‌شدند، اما به دلیل اقدام عامل زیان از دست رفته‌اند.^۳ همچنین، طبق ماده ۵ و ۶ قانون، واردکننده زیان مسئول جبران تمامی خسارات ناشی از آسیب به بدن یا سلامت شخص است؛ از جمله خساراتی که ناشی از کاهش توان کاری یا سلب قدرت اشتغال باشند. این نوع خسارات، مصداقی از «عدم النفع» تلقی می‌شوند.^۴ اگرچه میزان دقیق این خسارت مشخص نیست، اما در دید عرف مسلم است. در این موارد، ظن به ورود خسارت برای جبران آن کافی است به‌ویژه هنگامی که براساس سیر طبیعی و متعارف امور، احتمال ورود خسارت بیشتر باشد، حکم به جبران آن داده می‌شود.^۵ زیرا در موقعیت‌هایی که به دلیل صدمه بدنی، توانایی کسب درآمد زیان‌دیده کاهش می‌یابد، علت خسارت

1 Simon Deakin, Zoe Adams, *Markesinis and Deakins Tort Law*, 8th Edition, (New York: Oxford University Press, 2019), p.825.

۲ کاتوزیان، ناصر، *الزام‌های خارج از قرارداد: ضمان قهری*، جلد اول، چاپ سیزدهم، (تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۹۳)، ص ۲۴۳؛ جعفری لنگرودی، محمدجعفر، *ترمیولوژی حقوق*، چاپ بیست‌ونهم، (تهران: انتشارات گنج دانش، ۱۳۹۵)، ص ۴۴۵؛ امامی، سید حسن، *حقوق مدنی*، جلد اول، چاپ هشتم، (تهران: کتاب‌فروشی امامیه، ۱۳۷۰)، ص ۴۰۷-۴۰۸.

۳ ره پیک، حسن، *حقوق مسئولیت مدنی و جبران‌ها*، چاپ سوم، (تهران: انتشارات خرسندی، ۱۳۹۵)، ص ۵۲.

۴ صفایی، سیدحسین، رحیمی، حبیب‌الله، *مسئولیت مدنی (الزامات خارج از قرارداد)*، چاپ هشتم، (تهران: انتشارات سمت، ۱۳۹۴)، ص ۱۲۱.

۵ کاتوزیان، ناصر، *الزام‌های خارج از قرارداد: ضمان قهری*، پیشین، ص ۲۸۰.

به صورت قطعی تحقق یافته و همانند خسارت احتمالی، امکان وقوع آن دیگر محتمل نیست.^۱

با این حال، طبق تبصره ۲ ماده ۱۴ قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور کیفری مصوب ۱۳۹۲، در صورت تعلق دیه، زیان دیده نمی تواند منافع ممکن الحصول را مطالبه کند. به عبارت دیگر، قانونگذار دیه را جبران کننده منافع ممکن الحصول زیان دیده پنداشته و مطالبه خسارتی مازاد بر آن را خلاف شرع می داند. پیش از تصویب این قانون، امکان مطالبه منافع ممکن الحصول براساس ماده ۵ قانون مسئولیت مدنی وجود داشت، زیرا قانون مجازات اسلامی در باب دیه سکوت کرده بود. اما، تبصره ۲ ماده ۱۴ قانون آیین دادرسی کیفری، مطالبه منافع ممکن الحصول را در موارد پرداخت دیه منع کرده است. این امر با قانون مسئولیت مدنی و همچنین قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ که دیه را نوعی مسئولیت مدنی تلقی می کند، مغایرت دارد. زیرا اگر دیه مسئولیت مدنی باشد، باید جبران تمامی خسارتها را پوشش دهد. حال آنکه مبلغ دیه به تنهایی قادر به جبران خسارت ناشی از کارافتادگی یا درآمد از دست رفته افرادی با مهارت های خاص -مانند فوتبالیست ها یا پزشکان یا سایر متخصصانی که درآمدی فراتر از میزان دیه دارند- نیست. از این رو، این تبصره با هدف اصلی مسئولیت مدنی که جبران کامل خسارتهاست، در تضاد است. به گفته برخی، این امر مسیر نظام حقوقی کشور را برای تحقق جبران کامل زیانها دشوارتر خواهد ساخت.^۲

برخی حقوق دانان در تفسیر تبصره ۲ ماده ۱۴ پیشنهاد کرده اند که این تبصره به گونه ای مقید شود که اگر منافع ممکن الحصول -مانند از دست دادن درآمد ناشی از صدمات بدنی فعلی- با شرایط مشاغل در صدر اسلام مقایسه گردد، باید در نظر داشت که در آن زمان مشاغل ساده و فاقد نیاز به مهارت های تخصصی خاص بوده اند و درآمدها در سطح یکسانی قرار داشتند. بنابراین، از دست دادن منافع ممکن الحصول در حد کارگر ساده، معمولاً با مبلغ دیه قابل جبران است. اما، در صورتی که زیان دیده دارای مهارت خاصی باشد و حقوق

۱ عباسلو، بختیار، مسئولیت مدنی با نگرش تطبیقی، چاپ دوم، (تهران: بنیاد حقوقی میزان، ۱۳۹۴)، ص ۲۳۶.

۲ میرشکاری، عباس، رساله عملی در مسئولیت مدنی، چاپ دوم، (تهران: شرکت سهامی انتشار، ۱۳۹۷)، ص ۱۵۴.

بالاتری دریافت کند، خسارت ناشی از دست رفتن درآمد مازاد بر دیه نیز قابل مطالبه خواهد بود.^۱ درمقابل، برخی دیگر برای عادلانه تر شدن حکم قانونگذار معتقدند که منافع ممکن‌الحصول در تعیین میزان دیه لحاظ شده و به همین دلیل، مطالبه جداگانه آن با دیه قابل جمع نیست. با این حال، در مواردی که زیان‌دیده از یک منفعت قطعی‌الحصول محروم شده باشد، امکان مطالبه خسارت آن وجود دارد. به عنوان مثال، حقوق ماهانه یک کارمند را می‌توان منفعتی قطعی‌الحصول دانست، چراکه عرفاً پرداخت آن در پایان هر ماه مسلم است. بنابراین، اگر فردی سبب محرومیت وی از این حق شود، باید خسارت وارده را جبران کند.^۲ با توجه به اختلاف دیدگاه‌های مطرح شده، پیشنهاد می‌شود که قانونگذار این موضوع را در قالب یک تبصره یا ماده قانونی تنظیم کند تا از تفسیرهای متفاوت و بعضاً متناقض جلوگیری شود. چنین اقدامی نه تنها موجب شفافیت و انسجام در رویه قضایی خواهد شد، بلکه عدالت بیشتری را در فرایند جبران خسارات ناشی از صدمات بدنی فراهم خواهد کرد.

۲-۱ هزینه‌های آینده

هزینه‌های آینده^۳ شامل هزینه‌هایی است که زیان‌دیده به دلیل صدمات وارده در آینده متحمل خواهد شد. این هزینه‌ها شامل موارد زیر هستند: الف- هزینه‌های درمانی: هزینه‌های لازم برای مراقبت‌های پزشکی، داروها، جراحی‌ها، و توان‌بخشی در آینده. ب- هزینه‌های مراقبت: مراقبت‌های حرفه‌ای مانند استخدام پرستار یا خدمات توان‌بخشی، یا مراقبت‌های خانگی که ممکن است به وسیله اعضای خانواده انجام شود. ج- هزینه‌های مربوط به تطبیق محل زندگی: در صورتی که زیان‌دیده مجبور شود محل زندگی خود را تغییر دهد، برای

۱ کریمی، عباس، بادینی، حسن و جواهرکلام، محمدهادی «نگرشی انتقادی و تحلیلی بر تبصره ۲ ماده ۱۴ قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ (جمع دیه و خسارت)». فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی، شماره ۲، (۱۴۰۲)، صص ۳۷۵-۳۷۶.

۲ میرشکاری، عباس، آزادبخت، شبیر، «قابلیت جبران خسارت مازاد بر دیه در پرتو رویه قضایی»، دو فصلنامه نقد و تحلیل آرای قضایی، دوره اول، شماره ۲، (۱۴۰۱)، صص ۵۶۹-۵۷۰.

3Future Costs

مثال خانه‌ای مناسب برای استفاده از صندلی چرخ‌دار بخرد یا منزل خود را بازسازی کند. هزینه‌هایی مانند نصب رمپ، آسانسور یا تغییرات طراحی خانه در این دسته قرار می‌گیرند. د- هزینه‌های حمل‌ونقل: اگر صدمه باعث شود که زیان‌دیده نیاز به وسیله نقلیه خاص (مانند خودروهای مخصوص افراد معلول) داشته باشد یا برای جابه‌جایی نیاز به خدمات حمل‌ونقل ویژه نیاز پیدا کند. ذ- هزینه‌های تجهیزاتی: شامل خرید یا اجاره تجهیزات پزشکی یا توان‌بخشی، مثل صندلی چرخ‌دار، وسایل کمکی، یا دستگاه‌های پزشکی. ر- هزینه‌های احتمالی: هزینه‌هایی که ممکن است بسته به تغییرات شرایط فرد در آینده ایجاد شود. برای مثال، اگر احتمال وخامت وضعیت جسمانی فرد وجود داشته باشد، دادگاه ممکن است مبلغی برای پوشش این احتمال اختصاص دهد.^۱

در حقوق ایران نیز اگرچه هزینه‌های آینده به‌طور دقیق مانند حقوق انگلیس دسته‌بندی نشده‌اند، اما از طریق اصول کلی مسئولیت مدنی و برخی مواد قانونی، به رسمیت شناخته شده‌اند. برای مثال، هزینه‌های درمانی در ماده ۶ قانون مسئولیت مدنی آمده است. هزینه‌های مراقبت و تطبیق محل زندگی به‌طور صریح پیش‌بینی نشده‌اند، اما می‌توان آن‌ها را تحت عنوان افزایش مخارج زندگی و طبق ماده ۵ قانون مسئولیت مدنی قابل مطالبه دانست. خسارت ناشی از افزایش هزینه‌های زندگی، نوعی خسارت مالی است که مطابق قواعد ضمان قهری باید جبران شود و دادگاه در ارزیابی آن، به نظر کارشناسی و نیازهای ضروری زیان‌دیده توجه خواهد کرد. در این راستا، هزینه‌های متعارف زندگی مدنظر قرار می‌گیرد، به‌میزانی که نیازهای زیان‌دیده را مرتفع سازد، اما نمی‌توان عامل زیان را به‌فراهم آوردن بالاترین سطح رفاه برای زیان‌دیده ملزم کرد؛ همان‌گونه که مطابق ماده ۲۷۹ قانون مدنی، متعهد موظف به ایفاء تعهد در حد اعلان نیست.^۲ مطابق ماده ۵ قانون مسئولیت مدنی، اگر وقوع این هزینه‌ها در آینده مسلم باشد، دادگاه می‌تواند حکم به جبران آن‌ها دهد. این ماده مقرر می‌دارد: «..... اگر در موقع صدور حکم تعیین عواقب صدمات بدنی به‌طور

1 Simon Deakin, Zoe Adams, *Markesinis and Deakin's Tort Law*, op cit, p.826-831.

۲ میرشکاری، عباس، حسینی، فاطمه سادات، «مطالعه تطبیقی ارزیابی خسارت بدنی کودکان در حقوق ایران و ایالات

متحدہ آمریکا»، فصلنامه تحقیقات حقوقی، شماره ۹۰، (۱۳۹۹)، ص ۱۵

تحقیق ممکن نباشد دادگاه از تاریخ صدور حکم تا دو سال حق تجدیدنظر نسبت به حکم خواهد داشت.^۱ از این عبارت به وضوح برمی آید که دادگاه می تواند حکم به جبران خسارتی کند که فعلیت ندارد ولی وقوع آن در آینده مسلم است. اما از آنجا که مسلم بودن در اینجا به معنی قطعیت نیست، دادگاه می تواند در میزان خسارت تا دو سال بعد از صدور حکم تجدیدنظر کند. با این حال، از نظر عملی، در زمینه ارتباط این هزینه ها با دیه اختلاف نظرهایی وجود دارد؛ چرا که گاهی دیه به عنوان تنها راه جبران خسارت در نظر گرفته می شود.

۲. برآورد خسارت های مادی آینده

ارزیابی خسارت های مادی آینده به سه روش مختلف پیش بینی شده است: پرداخت مقطوع و یکجا،^۲ دوره ای^۳ و ساختاریافته.^۴ در ادامه، به مطالعه تطبیقی این شیوه ها در دو نظام حقوقی ایران و انگلیس خواهیم پرداخت.

۲-۱ پرداخت مبلغ مقطوع و یکجا

در حقوق انگلستان، با وجود پیش بینی روش های پرداخت دوره ای و ساختاریافته، روش رایج برای جبران خسارت های مادی آینده پرداخت یکجا و مقطوع است. حتی در موارد صدمات بدنی شدید که هزینه های درمانی و معیشتی ممکن است سال ها ادامه داشته باشد، معمولاً دادگاه ها به پرداخت یکجای خسارت حکم می دهند. این روش مبتنی بر قاعده یک بار برای همیشه^۵ است؛^۶ به این معنا که مبلغ خسارت یک بار تعیین و پرداخت می شود و در آینده، صرف نظر از تغییر وضعیت زیان دیده، قابل افزایش یا کاهش نخواهد بود.^۷

1 Lump Sum Payment

2 Periodic Payment

3 Structured Settlements

4 Once- and- for- all.

5 Cees Van Dam, *European Tort Law*, First Published, (New York: Oxford University Press, 2007), p.320.

6 Peter Barrie, *Personal Injury Law (Liability, Compensation, and Procedure)*, op.cit., p.427-42; Andrew J. Bell, Joanna McCunn, *Uncertainty in Comparative Law and Legal History: Known Unknowns*, (New York: Routledge, 2024), at 7.3.1.1

بیان دیگر، اگر وضعیت زیان دیده به طور غیرمنتظره ای بهبود یابد یا هزینه های درمانی کاهش یابد، او همچنان حق دریافت کل مبلغ را دارد. برعکس، اگر شرایط جسمانی او وخیم تر شود و هزینه ها افزایش یابد، امکان مطالبه خسارت اضافی وجود ندارد. این روش از منظر حقوقی مزایای قطعیت و نهایی بودن رأی قضایی را دارد، اما در مواردی که شرایط زیان دیده غیرقابل پیش بینی است، ممکن است ناعادلانه به نظر برسد.^۱

در نظام حقوقی ایران، جبران خسارت های بدنی عمدتاً از طریق پرداخت دیه به صورت مقطوع و یکجا انجام می شود. اما برخلاف حقوق انگلستان که اصل قطعیت قضایی به شدت رعایت می شود، حقوق ایران انعطاف بیشتری در تعیین خسارت های آینده دارد. مطابق ماده ۵ قانون مسئولیت مدنی، اگر در زمان صدور حکم امکان ارزیابی دقیق خسارت های آینده وجود نداشته باشد، دادگاه می تواند ظرف دو سال از تاریخ صدور رأی، در میزان خسارت تجدیدنظر کند. این قابلیت تجدیدنظر، در مواردی که وضعیت زیان دیده وخیم تر شود یا هزینه های درمانی افزایش یابد، عدالت بیشتری را تأمین می کند. این ویژگی ماده ۵ قانون مسئولیت مدنی، از نظر برخی حقوق دانان به عنوان استثنایی بر قاعده اعتبار امر مختوم تلقی شده است. چراکه این ماده، به دادگاه اجازه می دهد که حتی پس از صدور رأی، در مدت دو سال نسبت به حکم قطعی خود تجدیدنظر کند.^۲ از سوی دیگر، ماده ۵ قانون مسئولیت مدنی، به عنوان یک حکم استثنایی، می تواند نقضی بر قاعده فراغ دادرس نیز تلقی شود، چراکه برخلاف این قاعده که دادگاه را پس از صدور رأی از رسیدگی مجدد منع می کند، این ماده امکان تجدیدنظر را تا دو سال پس از صدور آن مجاز دانسته است. هرچند در منابع حقوقی بیشتر بر استثنایی بودن این ماده نسبت به اعتبار امر مختوم تأکید شده است، اما با توجه به امکان بازنگری پس از صدور حکم، می توان آن را به عنوان قاعده ای خاص و استثنایی بر اصل فراغ دادرس نیز تحلیل کرد. این انعطاف پذیری، به ویژه در حوزه خسارات مادی آینده، ابزاری مؤثر برای تحقق عدالت واقعی است.

1 Peter Cane, James Goudkamp, *Atiyah's Accidents, Compensation and the Law*, 9th Edition, (Cambridge: Cambridge University Press, 2018), p 125-127.

۲ کاتوزیان، ناصر، *الزام های خارج از قرارداد*، پیشین، ص ۵۵۳؛ صفایی، سید حسین و رحیمی، حبیب اله، *مسئولیت مدنی (الزامات خارج از قرارداد)*، پیشین، ص ۲۵۶.

با این حال، وابستگی نظام ایران به دیه می‌تواند مانعی در ارزیابی دقیق خسارت‌های مادی آینده ایجاد کند. مبلغ دیه که به عنوان معیار شرعی و قانونی جبران خسارت بدنی در نظر گرفته شده، در برخی موارد (به‌ویژه در صدمات شدید یا درمان‌های طولانی مدت) ممکن است کفایت نکند. تعیین میزان خسارت نیازمند ارزیابی کارشناسان اقتصادی است تا رقم مناسبی برای جبران تعیین شود. البته تحقق این امر مستلزم تدوین چارچوبی مشخص از سوی قانونگذار است که در آن معیارهای مؤثر در ارزیابی خسارت و میزان اثرگذاری هریک به‌طور دقیق تعیین شود. در این راستا، برخی بر این باورند که چنانچه دیه به‌عنوان جبرانی برای زیان‌های متعارف ناشی از صدمات بدنی در نظر گرفته شود، با توجه به میزان بالای خسارت ناشی از قطع یا کاهش درآمد، مبلغ دیه کافی نخواهد بود. از این رو، در صورت اثبات این مازاد خسارت، می‌توان از روش‌هایی مشابه آنچه در نظام حقوقی انگلستان به کار می‌رود، برای ارزیابی و پرداخت آن بهره برد.^۱ برخی حقوق دانان و دادگاه‌ها نیز با استناد به ماده ۴۵۲ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲، که دیه را به‌عنوان جبران خسارت به رسمیت شناخته است، استدلال می‌کنند که زیان‌دیده می‌تواند خسارت‌های مازاد بر دیه را نیز مطالبه کند.^۲ این در حالی است که در حقوق انگلستان، خسارت‌های مادی از ابتدا به صورت جامع و مقطوع ارزیابی و پرداخت می‌شود.

از معایب پرداخت به صورت مقطوع و یکجا می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: ۱- در این شیوه، خسارت‌ها براساس مدت زمان پیش‌بینی شده برای امید به زندگی زیان‌دیده برآورد می‌شوند. از این رو، ممکن است زیان‌دیده بیشتر از مدت پیش‌بینی شده زندگی کند و میزان جبران خسارت با خسارت واقعی وی تطابق نداشته باشد. ۲- هرچند مبلغ پرداختی به صورت مقطوع از مالیات معاف است (طبق قانون معافیت مالیات‌ها مصوب ۱۹۶۵)،^۳ اما

۱ حسینی، فاطمه سادات، بادینی، حسن، «ارزیابی خسارت قطع یا کاهش درآمد ناشی از صدمات بدنی»، مجله حقوق خصوصی، دوره ۱۶، شماره ۱، (۱۳۹۸)، ص ۱۴۸.

۲ کاتوزیان، ناصر، الزام‌های خارج از قرارداد، پیشین، ص ۵۶؛ صفایی، سید حسین و رحیمی، حبیب‌اله، مسئولیت مدنی (الزامات خارج از قرارداد)، پیشین، ص ۱۴۶؛ حیدری، عباسعلی، «قابل مطالبه بودن خسارات مازاد بر دیه»، مجله تخصصی فقه و مبانی حقوق واحد بابل، شماره ۵، (۱۳۸۵)، ص ۱۲۸.

3Finance Act 1965,s 27(8).

سرمایه گذاری این مبلغ ممکن است زیان دیده را مشمول مالیات های سالانه کند.^۳ - ممکن است زیان دیده پس از دریافت مبلغ مقطوع، آن را اسراف کند و نتواند به درستی برای جبران خسارت های خود در آینده استفاده کند.^۴ - پرداخت به صورت مقطوع و یکجا ممکن است با میزان واقعی خسارت های زیان دیده منطبق نباشد، زیرا در این روش، نرخ تورم، افزایش دستمزد و هزینه های مراقبت نادیده گرفته می شود.^۵ - در این روش، زیان دیده ناگزیر است ریسک عدم موفقیت در سرمایه گذاری مبلغ مقطوع را به دوش بکشد. یعنی ممکن است با عدم موفقیت در سرمایه گذاری، مبالغ زیادی را که به صورت مقطوع دریافت کرده است، از دست بدهد و در نتیجه هیچ اندوخته ای برای جبران خسارت های بدنی باقی نماند.^۱

با وجود این معایب، پرداخت مقطوع از دیدگاه بازدارندگی مسئولیت مدنی مزایای متعددی دارد، از جمله:^۱ یک مسئولیت واضح و قابل توجه برای واردکننده زیان ایجاد می کند؛ تعیین مبلغ مقطوع در زمان محاکمه یا مصالحه، می تواند پیام روشنی را از ضرورت احتیاط به سایر واردکنندگان زیان احتمالی برساند.^۲ - پرداخت به صورت مقطوع و یکجا از تمارض یا اظهار ناخوشی احتمالی زیان دیده جلوگیری می کند، در حالی که پرداخت های دوره ای ممکن است این خطرات را بیشتر کند.^۲ -^۳ با پرداخت یکجا، زیان دیده می تواند برای نیازهای فوری مانند خرید خانه یا اتومبیل از مبالغ مقطوع استفاده کند.^۴ - پرداخت مقطوع و یکجا همچنین به طرفین مزایای قطعیت و نهایی بودن حکم را می دهد.^۳

1 Peter Barrie, *Personal Injury Law (Liability, Compensation, and Procedure)*, op.cit., p535; Paul Sankey, "Periodical Payments and Foreign Jurisdiction", *Journal of Personal Injury Law*, Issue 1, (2017), pp.34-36; Richard Lewis, "Structural Factors Affecting the Number and Cost of Personal Injury Claims in the Tort System", (2011), Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=260403> ; Donald Harris, David Campbell, & Roger Halson, *Remedies in Contract and Tort*, 2nd Edition, (London: Cambridge University press, 2005), p361-362.

2 John G. Fleming, *Fleming's the Law of Torts*, First edition, (Australia: Thomson Reuters (Professional) Australia Limited, 2011), pp.262-263.

3 Peter Barrie, *Personal Injury Law (Liability, Compensation, and Procedure)*, op.cit., p.535.

دادگاه هنگام ارزیابی خسارت‌های آینده باید تمامی ضررهایی را که ممکن است زیان‌دیده متحمل شود، مدّ نظر قرار دهد. برای مثال، هزینه عمل جراحی که در سال‌های بعد از محاکمه برای زیان‌دیده ضروری تشخیص داده می‌شود، باید جبران گردد. محاسبه چنین هزینه‌هایی نسبت به هزینه‌های مستمر مانند از دست دادن درآمد و هزینه‌های مراقبت که پیچیده‌تر است، ساده‌تر خواهد بود. در ادامه به نحوه برآورد مقطوع خسارت‌های مادی آینده از سوی دادگاه‌های انگلستان خواهیم پرداخت.

۱-۱-۲ کسر سود حاصل از سرمایه‌گذاری

در محاسبه خسارت‌های آینده، سود حاصل از سرمایه‌گذاری مبلغ مقطوعی که به صورت یکجا برای جبران خسارت به زیان‌دیده پرداخت می‌شود، باید از مبلغ کل خسارت کسر گردد. این اصل به این دلیل است که مبلغ پرداختی یکجا می‌تواند در صورت سرمایه‌گذاری، سود یا بهره‌ای برای زیان‌دیده ایجاد کند. بنابراین، دادگاه این سود پیش‌بینی‌شده را در محاسبه خسارت آینده در نظر می‌گیرد و از مبلغ کل خسارت کسر می‌کند تا از جبران خسارت مضاعف جلوگیری شود. برای محاسبه این سود پیش‌بینی‌شده، دادگاه از نرخ تخفیف یا نرخ تنزیل^۱ استفاده می‌کند. این نرخ از سوی دولت تعیین می‌شود و نشان‌دهنده سود پیش‌بینی‌شده‌ای است که زیان‌دیده می‌تواند از سرمایه‌گذاری مبلغ دریافت‌شده به دست آورد.^۲ در سال ۲۰۰۱، وزیر دادگستری^۳، طبق اختیاری که از بخش ۱ قانون خسارت‌ها (صدمات بدنی) مصوب ۱۹۹۶ به او اعطا شده بود، نرخ بازگشت سرمایه از سود حاصل از سرمایه‌گذاری مبلغ حکم را ۲.۵ درصد اعلام کرد.^۴ با این حال، به دلیل کاهش نرخ بهره و تورم، از سال ۲۰۱۹ طبق قانون مسئولیت مدنی مصوب ۲۰۱۸^۵ این نرخ

1 Discount Rate

2 Ogden Tables- Actuarial Tables With explanatory notes for use in Personal Injury and Fatal Accident Cases Prepared by an Inter-disciplinary Working Party of Actuaries, Lawyers, Insurers, Re-Insurers, Academics, Forensic Accountants and other interested parties, Eighth edition (updated August 2022), p 17

3 Lord Chancellor

4 John O Ward, Robert J Thornton, *Personal Injury and Wrongful Death Damages Calculations*, 1st Edition (Emerald Group Publishing Limited, 2009), p42.

5 Civil Liability Act 2018

به ۰/۲۵- درصد تغییر پیدا کرده است. این نرخ منفی نشان‌دهنده این است که هزینه‌های آینده ممکن است بیشتر از سود حاصل از سرمایه‌گذاری باشد.

۱. محاسبه با جداول اوگدن

برای ارزیابی دقیق‌تر خسارت‌های آینده در مواردی که جبران خسارت به صورت مبلغی مقطوع و نهایی پرداخت می‌شود، از جداول اوگدن^۱ استفاده می‌شود. این جداول نخستین بار در سال ۱۹۹۹ به وسیلهٔ دیران دولتی تدوین شدند و در دعوای «ولز علیه ولز»^۲ مورد تأیید مجلس اعیان قرار گرفتند و از آن زمان تاکنون، به عنوان استاندارد برای محاسبه خسارت‌های آینده در دعوای صدمات بدنی و فوت به کار می‌روند. جداول اوگدن در مواردی کاربرد دارند که خسارات مالی آینده قابل توجه و بلندمدت هستند؛ مانند: از دست دادن درآمد، حقوق بازنشستگی، هزینه‌های درمانی و مراقبت‌های پزشکی. هدف اصلی این جداول، محاسبه ارزش فعلی پرداخت‌های آتی و تثبیت ضرایبی^۳ است که به طور دقیق خسارت‌های آینده زیان‌دیده را ارزیابی کنند. به بیان ساده، اگر زیان‌دیده سالانه ۵۰,۰۰۰ پوند هزینه داشته باشد و این مبلغ برای بیست سال آینده ادامه یابد، این جداول کمک می‌کنند تا مبلغ کلی خسارت، با در نظر گرفتن ارزش زمانی پول، به یک رقم مقطوع امروزی تبدیل شود.^۴

۱ Ogden Tables اسم این جدول از انتهای اسم آقای میکائیل اوگدن (Michael ogden) که سرپرستی گروه را به عهده داشت، اتخاذ شده است. جدول اوگدن حاصل همکاری میان متخصصان آمار، حقوق، اقتصاد و نمایندگان دولتی است که با استفاده از داده‌های واقعی، ضرایب دقیقی برای محاسبه خسارات آینده ارائه می‌کنند. ضرایب ارائه شده در این جداول براساس محاسبات آماری و اصول بیمه‌ای تعیین می‌شوند.

2 Wells v Wells [1999] 1 AC 345.

3 Multiplier.

۴ در مقابل، در پرداخت‌های دوره‌ای، مبلغ خسارت به مرور زمان و در قالب پرداخت‌های منظم ارائه می‌شود، بنابراین نیازی به تنزیل و محاسبه ارزش فعلی وجود ندارد. در پرداخت‌های دوره‌ای، اگر شرایط زیان‌دیده تغییر کند (مانند بدتر شدن وضعیت سلامت یا افزایش هزینه‌های درمانی)، پرداخت‌ها ممکن است مطابق با نیازهای جدید او تنظیم شوند. این انعطاف‌پذیری باعث می‌شود که نیازی به استفاده از جداول اوگدن برای پیش‌بینی دقیق همه احتمالات نباشد.

این جداول شامل ضربایی هستند که به کمک آن‌ها، مبلغ خسارت سالیانه به ارزش فعلی تبدیل می‌شود. ضرایب محاسبه شده در این جداول براساس چندین عامل کلیدی تعیین می‌شوند: ۱. نرخ بازگشت سرمایه: در محاسبات، فرض بر این است که زیان دیده مبلغ مقطوع خسارت را سرمایه‌گذاری می‌کند و از سود آن بهره‌مند می‌شود. با کاهش نرخ بازگشت سرمایه (مثلاً از ۲.۵ درصد به ۰.۲۵ درصد)، ضرایب جداول افزایش می‌یابد و در نتیجه، مبلغ نهایی خسارت بیشتر خواهد شد. نرخ تورم مستقیماً بر ضرایب هیچ تأثیری ندارند. زیرا فرض بر این است که سود حاصل از سرمایه‌گذاری مبلغ حکم، تورم را جبران می‌کند. ۲. احتمال مرگ و میر و امید به زندگی: اطلاعات مربوط به طول عمر از آمارهای رسمی دولتی استخراج شده و در محاسبات لحاظ می‌شود. هرچه سن زیان دیده کمتر باشد، ضریب افزایش می‌یابد زیرا انتظار می‌رود وی برای مدت طولانی‌تری از این مبلغ استفاده کند.^۱ ۳. زمان شروع پرداخت خسارت: اگر خسارت بلافاصله پس از وقوع حادثه آغاز شود، از یک جدول خاص استفاده می‌شود. اما اگر خسارت از سن بازنشستگی شروع شود، محاسبات متفاوت خواهد بود. باین حال، نرخ تورم به‌طور مستقیم بر این ضرایب تأثیری ندارد، زیرا فرض بر این است که سود حاصل از سرمایه‌گذاری مبلغ حکم، اثرات تورم را جبران می‌کند. ازسوی دیگر، نرخ تنزیل واقعی که در محاسبات به کار می‌رود، توسط دولت به‌روزرسانی می‌شود تا تغییرات اقتصادی، از جمله تورم، غیرمستقیم در نظر گرفته شود.

۲. محاسبه احتمالات

در صدمات بدنی شدید که محاسبه خسارت‌های مادی آینده با ریسک‌های احتمالی مواجه است، جداول A تا D اوگدن برای تعدیل پرداخت‌های آتی به کار می‌روند. این جداول براساس احتمال تغییرات در آینده، مانند طول عمر و ریسک‌های احتمالی، تنظیم می‌شوند. در این زمینه، برای از دست دادن درآمد، ضرایب مربوط به عواملی همچون احتمال

۱ در جدول اوگدن، ضرایب برای زنان و مردان متفاوت است زیرا میانگین امید به زندگی زنان بیشتر از مردان است. به همین دلیل، زنان ممکن است ضرایب بالاتری دریافت کنند، چون احتمال دارد مدت بیشتری زندگی کنند و در نتیجه برای مدت طولانی‌تری نیاز به حمایت مالی داشته باشند.

بیکاری، مرگ زودهنگام یا عدم توانایی در بازگشت به کار، به منظور تطبیق ارزش فعلی خسارت با ریسک‌های واقعی در طول عمر کاری فرد، مورد استفاده قرار می‌گیرند. همچنین در حوزه مراقبت‌های درمانی نیز این جداول برای تنظیم پرداخت‌های بلندمدت براساس امید به زندگی و تغییرات احتمالی در وضعیت جسمانی فرد استفاده می‌شوند تا هزینه‌های مداوم درمان یا مراقبت‌های پزشکی به‌دقت برآورد گردند.

برای محاسبه از دست دادن درآمد در آینده، دسترسی به اطلاعات دقیق درباره وضعیت زیان‌دیده ضروری است. این اطلاعات شامل سن، جنسیت، وضعیت پیشین و فعلی ناتوانی، سطح تحصیلات، وضعیت اشتغال پیش و پس از حادثه، سن بازنشستگی و توانایی کسب درآمد است. اطلاعات اولیه مشخص می‌کند که در صورت عدم وقوع حادثه، زیان‌دیده چه میزان از عمر خود را به اشتغال اختصاص می‌داد. به‌طور مثال، فردی که قبل از حادثه مشغول به کار بوده، به‌طور متوسط سال‌های بیشتری از عمر خود را به اشتغال می‌پردازد. جداول‌های A تا D اوگدن ضرایب مربوط به این احتمالات را ارائه می‌دهند. به‌طور خاص، اگر وضعیت زیان‌دیده بهبودی داشته باشد، از ضریب جدول A استفاده می‌شود. در مواردی که وضعیت او ثابت یا متوسط باشد، از ضریب جدول B و در صورت بدتر شدن وضعیت یا وجود خطرات بیشتر، از ضریب‌های جدول C یا D استفاده خواهد شد.^۱

برای محاسبه دقیق‌تر خسارت‌ها، لازم است ضریب‌های حاصل از جداول A تا D با ضرایب موجود در جداول ۳۶ گانه اوگدن ترکیب شوند. در ابتدا ضریب پایه مطابق با شرایط فرد از جداول ۳۶ گانه اوگدن انتخاب می‌شود و سپس ضریب‌های مرتبط با احتمالات و تغییرات وضعیت آینده، مطابق با اطلاعات جداول A تا D به آن اعمال می‌گردند.

به‌عنوان مثال، اگر یک خانم سی و پنج ساله پس از حادثه دچار ناتوانی شده باشد، ابتدا باید درآمد از دست‌رفته او بدون وقوع حادثه محاسبه گردد. سپس، با اعمال ضرایب جداول اوگدن و جداول A تا D، میزان خسارت نهایی محاسبه خواهد شد. در این مثال، زیان‌دیده در نتیجه یک حادثه، دچار ناتوانی شده و به شغلی نیمه‌وقت با درآمد سالانه

1 Julie Mardell, "Personal Injury and Clinical Negligence Litigation, College of law publishing", 2020, No 38-42.

۵,۰۰۰ پوند مشغول شده است. پیش از حادثه، او به صورت تمام وقت کار می کرد و با مدرک تحصیلی سطح یک،^۱ درآمد خالص سالانه £۲۵,۰۰۰ داشت. او قصد داشت تا شصت و هشت سالگی به کار ادامه دهد. برای محاسبه خسارت ناشی از کاهش درآمد، ابتدا درآمدی که او در صورت عدم وقوع حادثه می توانست به دست آورد، محاسبه می شود. جدول ۱۲ او گدن که مربوط به از دست دادن درآمد آینده زنان تا شصت و هشت سالگی است، ضریب ۳۳.۵۹ را با نرخ تنزیل -۰.۲۵ درصد برای یک خانم سی و پنج ساله ارائه می دهد. همچنین، مطابق جدول C، نرخ کاهشی ۰.۸۶ برای زنانی که قبل از حادثه ناتوان نبوده و دارای مدرک تحصیلی سطح یک بوده اند، اعمال می شود. بنابراین، درآمد از دست رفته او بدون وقوع حادثه برابر است با:

$$722,250 = £25,000 \times 40.86 \times 33.59$$

حال برای محاسبه درآمدی که او پس از حادثه قادر به کسب آن خواهد بود، همان جدول ۱۲ او گدن برای نرخ تنزیل -۰.۲۵ درصد، ضریب ۳۳.۵۹ را ارائه می دهد. مطابق جدول D، نرخ کاهشی ۰.۴۴ برای زنانی که پس از حادثه دچار ناتوانی شده اند، اعمال می شود. بنابراین، درآمد او پس از حادثه محاسبه می شود:

$$73,900 = £5,000 \times 40.86 \times 33.59$$

در نهایت، خسارت از دست دادن درآمد آینده زیان دیده برابر است با:

$$648,350 = £722,250 - £73,900$$

بنابراین، مبلغ نهایی که به عنوان خسارت کاهش درآمد تا سن بازنشستگی شصت و هشت سالگی تعیین می شود، برابر با ۶۴۸,۳۵۰ پوند خواهد بود.^۲

۱ مدارک تحصیلی سطح یک تا سه در جداول او گدن به عنوان معیاری برای ارزیابی توانایی های درآمدی پیش از وقوع حادثه در نظر گرفته می شوند. این مدارک براساس سطح تحصیلات، تأثیر زیادی در تعیین ضرایب برای محاسبه از دست دادن درآمد دارند.

۲-۲ پرداخت‌های دوره‌ای یا تدریجی

در انگلستان، با اصلاح قانون «خسارت‌ها» مصوب ۱۹۹۶^۱ و تصویب «ضابطه خسارت‌ها» (پرداخت دوره‌ای متغیر) در سال ۲۰۰۵،^۲ دادگاه‌ها نه تنها می‌توانند با توافق طرفین، حکم به پرداخت‌های دوره‌ای یا ساختاریافته برای جبران خسارت‌های آینده دهند؛ بلکه، در مواردی که چنین شیوه‌ای را مناسب تشخیص دهند، موظف به صدور چنین احکامی هستند. در این راستا، دادگاه ابتدا باید اطمینان حاصل کند که پرداخت‌های دوره‌ای از نظر امنیت و پایداری مالی برای زیان‌دیده مناسب است و سپس نسبت به اجرای آن اقدام کند.^۳

۲-۲-۱- مزایای پرداخت دوره‌ای

پرداخت دوره‌ای در مقایسه با پرداخت مقطوع، مزایای متعددی دارند: ۱- برخلاف پرداخت مقطوع که صرفاً محدود به یک مبلغ ثابت است، پرداخت‌های دوره‌ای می‌توانند پوشش مالی به مدت عمر واقعی زیان‌دیده را تضمین کنند.^۴ ۲- اگرچه هر دو روش از مالیات معاف هستند^۵، اما پرداخت مقطوع ممکن است منجر به سرمایه‌گذاری و در نتیجه پرداخت مالیات اضافی شود، درحالی‌که پرداخت تدریجی این ریسک را کاهش می‌دهد. ۳- دریافت مبلغ یکجا ممکن است زیان‌دیده را به مصرف نادرست وادارد، اما پرداخت تدریجی او را از این خطر دور می‌کند. ۴- پرداخت دوره‌ای متناسب با تغییرات اقتصادی، افزایش هزینه‌های مراقبت و نرخ تورم تنظیم می‌شود، درحالی‌که پرداخت مقطوع ممکن است بر مبنای حدس و گمان تعیین گردد. ۵- در پرداخت مقطوع، زیان‌دیده مسئول مدیریت مبلغ دریافتی است، اما در پرداخت تدریجی این ریسک از بین می‌رود.^۵

1 Damages Act 1996.

2 Damages (Variation of Periodical Payments) Order 2005 SI 2005/841. Earlier on, Pearson, ch 14 recommended, by majority, variable and indexed periodicals for cases involving death or serious and lasting injury.

3 Damages Act 1996, s 2(3).

4 Finance Act 1965, s 27(8).

5 Peter Barrie, *Personal Injury Law (Liability, Compensation, and Procedure)*, op.cit., p535; Paul Sankey, "Periodical Payments and Foreign Jurisdiction", *Journal of Personal Injury Law*, op cit, pp.34-36; John G. Fleming, *Fleming's the Law of Torts*, op.cit., p.272; Richard Lewis, "Structural Factors Affecting the Number and

۲-۲-۲- معایب پرداخت‌های دوره‌ای

با وجود مزایای مذکور، حکم به پرداخت دوره‌ای چندان رایج نیست، زیرا که بیمه‌گران و واردکنندگان زیان معمولاً پرداخت مقطوع را ترجیح می‌دهند. مهم‌ترین دلایل این امر عبارت‌اند از: الف- هزینه‌های تأمین مالی: تضمین پرداخت‌های مستمر می‌تواند تا یک‌سوم گران‌تر از پرداخت مقطوع باشد. ب- پیچیدگی در ارزیابی دقیق نیازهای آینده زیان‌دیده: در این روش، دادگاه باید نیازهای آتی زیان‌دیده را براساس نرخ تورم، افزایش هزینه‌های مراقبت و سایر متغیرها محاسبه کند.^۱ ج- عدم تمایل دادگاه‌ها به مدیریت پرداخت‌های دوره‌ای: پرداخت مستمر نیازمند تنظیمات اداری مداوم است که بسیاری از دادگاه‌ها تمایلی به آن ندارند.^۲ به همین دلیل، این نوع پرداخت‌ها اغلب تنها در صورت توافق زیان‌دیده و بیمه‌گر اجرا می‌شوند.

۲-۲-۳- پرداخت‌های دوره‌ای در حقوق ایران

در حقوق ایران، نظام پرداخت‌های دوره‌ای همچون انگلستان به صورت مدون در قوانین پیش‌بینی نشده است، اما می‌توان از راهکارهای مشابه در قالب دیه، پرداخت مستمری و تقسیط خسارت استفاده کرد:

الف- دیه: براساس ماده ۴۸۸ قانون مجازات اسلامی، در صورتی که محکوم‌علیه توان پرداخت یکجای دیه را نداشته باشد، می‌تواند آن را ظرف یک تا سه سال پرداخت کند، مگر اینکه طرفین به گونه دیگری توافق کنند. همچنین، طبق ماده ۴۹۰ قانون مذکور، در صورت پرداخت اقساطی، نرخ دیه در زمان پرداخت ملاک خواهد بود. این مقررات شباهت‌هایی با پرداخت‌های دوره‌ای در انگلستان دارد، زیرا در هر دو نظام حقوقی، پرداخت تدریجی خسارت به رسمیت شناخته شده و معمولاً متناسب با تورم و افزایش هزینه‌های زندگی تعدیل می‌شود. با این حال، تفاوت‌هایی نیز وجود دارد: الف- در ایران،

Cost of Personal Injury Claims in the Tort System", op cit, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=2604039>.

1 Richard Lewis, "Structural Factors Affecting the Number and Cost of Personal Injury Claims in the Tort System", op.cit., p.23.

2 John G. Fleming, *Fleming's the Law of Torts*, op cit, p.262.

پرداخت تدریجی دیه بیشتر یک تسهیل اجرایی برای پرداخت کننده (محکوم علیه) است تا بتواند مبلغ را در مدت معین پرداخت کند. ولی در انگلستان، پرداخت های دوره ای یک روش جایگزین پرداخت مقطوع است که برای تأمین نیازهای زیان دیده در طول زندگی او طراحی شده است. ب- در ایران، مدت پرداخت اقساط از پیش تعیین شده (یک تا سه سال) است، مگر اینکه طرفین به نحوی دیگر توافق کنند. اما در انگلستان، پرداخت های دوره ای می تواند برای تمام عمر زیان دیده ادامه یابد و براساس نیازهای واقعی او تنظیم شود. ج- در ایران، دادگاه در صورتی که پرداخت کننده توان مالی نداشته باشد، اجازه اقساط می دهد. مطابق ماده ۴۸۸ قانون مجازات اسلامی، این اقساط معمولاً در بازه یک تا سه سال تعیین می شود، مگر اینکه طرفین به گونه دیگری توافق کنند. در انگلستان، دادگاه به طور فعال پرداخت های دوره ای را براساس تغییرات زندگی زیان دیده تنظیم و نظارت می کند.

برخی از حقوق دانان معتقدند که دیه در نظام حقوقی ایران نوعی جبران مقطوع است که صرفاً برای اتلاف نفس یا عضو تعیین شده، اما سایر خسارت های مادی و معنوی باید به صورت موردی و مطابق شرایط زیان دیده ارزیابی شوند.^۱ این دیدگاه نشان می دهد که خسارت های مادی، برخلاف دیه، قابلیت انعطاف پذیری بیشتری در محاسبه دارند و می توانند متناسب با وضعیت واقعی زیان دیده تعیین شوند. بر این اساس، می توان استدلال کرد که اگر خسارت های مادی صرفاً قابل ارزیابی موردی باشند و نیازمند بررسی شرایط فردی هر زیان دیده باشند، امکان پرداخت های دوره ای نیز می تواند توجیه پذیر باشد؛ چراکه در بسیاری از موارد، ارزیابی دقیق خسارات آینده نیازمند گذر زمان و بررسی تغییرات وضعیت زیان دیده است، که این امر در چارچوب پرداخت های مقطوع ممکن است به دقت لازم دست نیابد. از این رو، رویکرد پرداخت های دوره ای می تواند با این نظریه همخوانی داشته باشد و امکان انطباق جبران خسارت با نیازهای واقعی زیان دیده را فراهم کند.

۱ جواهر کلام، محمد هادی، «معیار ارزیابی خسارت های بدنی: نظام ارزیابی مقطوع یا موردی؛ مطالعه تطبیقی در حقوق اسلام، ایران، فرانسه و انگلستان»، فصلنامه تحقیق و توسعه در حقوق تطبیقی، دوره ۳، شماره ۸، (۱۳۹۹)، ص ۸۳.

ب- مستمری : براساس مواد ۳ و ۵ قانون مسئولیت مدنی، یکی از روش‌های جبران خسارت‌های مادی آینده، پرداخت مستمری است. ماده ۳ به دادگاه اختیار داده است تا میزان و ترتیب جبران خسارت را تعیین کند و ماده ۵ نیز اجازه داده در مواردی که تعیین دقیق میزان خسارت ممکن نباشد، دادگاه به گونه مقتضی تصمیم‌گیری کند. بر این اساس، پرداخت مستمری می‌تواند به‌عنوان یکی از شیوه‌های مناسب جبران خسارت‌های آینده پذیرفته شود. این مستمری عمدتاً برای جبران درآمد ازدست‌رفته زیان‌دیده پرداخت می‌شود و ممکن است تا پایان عمر وی ادامه یابد. هرچند اصل بر پرداخت یکجای خسارت است^۱، اما با توجه به دشواری تعیین مبلغ قطعی برای خسارت‌های آینده، پرداخت مستمری در بسیاری موارد، تنها راهکار عملی به‌شمار می‌رود. در صورتی که مدت از کارافتادگی مشخص باشد، دادگاه می‌تواند حکم به پرداخت قسطی خسارت صادر کند، اما در موارد از کارافتادگی نامحدود یا دائمی، پرداخت به شکل مستمری مناسب‌تر خواهد بود.

در این زمینه، برخی قواعد حمایتی برای جلوگیری از کاهش ارزش پول وجود دارد، از جمله اینکه دادگاه می‌تواند مستمری را براساس حقوق ماهیانه کارگر ساده یا کارمند پایه ۳ تعیین کند تا متناسب با هزینه‌های زندگی باشد^۲. همچنین، با توجه به اعلام حداقل دستمزد سالانه توسط وزارت رفاه، کار و امور اجتماعی، دادگاه می‌تواند از این معیار برای تعدیل مستمری استفاده کند. علاوه بر این، سازمان تأمین اجتماعی نیز طبق ماده ۹۶ قانون تأمین اجتماعی، موظف است مستمری‌ها را متناسب با افزایش هزینه‌های زندگی، حداقل سالی یک‌بار تعدیل کند.

با این حال، تفاوت‌هایی میان پرداخت مستمری در ایران و پرداخت‌های دوره‌ای در انگلستان وجود دارد. در ایران، مستمری بیشتر برای جبران درآمد ازدست‌رفته زیان‌دیده و در موارد از کارافتادگی دائم در نظر گرفته می‌شود و میزان آن براساس حداقل حقوق کارگران تنظیم می‌شود. در حالی که در انگلستان، پرداخت‌های دوره‌ای علاوه بر جبران

۱ عبد الرزاق احمد السهوری، الوسيط فی شرح القانون المادنی الجدید، جلد اول، (بیروت: دارالاحیاء التراث العربیه، ۱۹۵۲)، ص ۹۶۷.

۲ کاتوزیان، ناصر، الزام‌های خارج از قرارداد، پیشین، ص ۵۵۲.

درآمد ازدست رفته، تمامی خسارات آینده از جمله هزینه های درمان و مراقبت را پوشش می دهد و براساس نیازهای واقعی زیان دیده قابل تغییر است.

ج- تقسیط خسارت: در مواردی که پرداخت یکجا دشوار باشد، طبق ماده ۲۷۷ قانون مدنی، امکان پرداخت تدریجی خسارت وجود دارد. این روش، همانند دیه و مستمری، دارای شباهتهایی با پرداخت های دوره ای در انگلستان است، اما از نظر دامنه و مکانیسم های اجرایی، تفاوت های قابل توجهی دارد که از ذکر تکراری آن ها خودداری می شود.

۲-۲-۴- نحوه تغییر و تعدیل پرداخت های دوره ای

در نظام حقوقی انگلستان، دادگاه ها هنگام صدور حکم به پرداخت های دوره ای، امکان صدور احکام باز را دارند. این احکام به طور پیش فرض قابل بازنگری هستند و اجازه می دهند شرایط زیان دیده در آینده بررسی و پرداخت ها متناسب با نیازهای جدید او تنظیم شوند. این قابلیت که در قانون خسارت ها مصوب ۱۹۹۶ پیش بینی شده است، به طرفین اجازه می دهد در صورت تغییر وضعیت زیان دیده، درخواست تعدیل پرداخت ها را مطرح کنند. همچنین، دادگاه می تواند در برخی موارد، تغییرات لازم را به صورت خودکار و براساس پیش بینی های اولیه اعمال کند.

درمقابل، در حقوق ایران، هنگامی که ارزیابی دقیق خسارت های مادی آینده امکان پذیر نباشد، دادگاه طبق ماده ۵ قانون مسئولیت مدنی می تواند تا دو سال پس از صدور حکم، در آن تجدیدنظر کند. برای مثال، اگر پس از صدور حکم نیاز به جراحی جدید مشخص شود یا میزان ازکارافتادگی زیان دیده در ابتدا دقیقاً قابل ارزیابی نباشد، دادگاه می تواند خسارت های مادی آینده را مجدداً بررسی و حکم جدید صادر کند. افزون براین، در صورتی که زیان دیده مدعی خسارت جدیدی ناشی از حادثه قبلی باشد، می تواند دعوی مستقلی مطرح کند، مشروط بر اینکه این ادعا از خسارت های مورد حکم قبلی متمایز باشد. رسیدگی به چنین دعوایی با اعتبار حکم منافات ندارد و ادعای جدیدی است که باید مورد توجه قرار گیرد. برای نمونه، اگر زیان دیده بر اثر حادثه قبلی، عضوی از بدن خود را از دست بدهد که در زمان صدور حکم قابل پیش بینی نبوده است، می تواند

برای جبران این خسارت جدید، دادخواست مستقلی ارائه کند. همچنین، اگر زیان دیده مدعی شود که مبلغ تعیین شده برای درمان کافی نبوده است، هر چند که این موضوع ممکن است با اصل اعتبار امر قضاوت شده در تعارض به نظر برسد، اما دادگاه می تواند با استناد به ماده ۵ قانون مسئولیت مدنی، در حکم صادره تجدیدنظر کند و به خسارت جدید رأی دهد.^۱

تفاوت اصلی این دو نظام در انعطاف پذیری احکام و دامنه بازنگری در پرداخت ها است: ۱- در انگلستان، پرداخت های دوره ای از ابتدا ساختاری باز دارند و متناسب با تغییر شرایط زیان دیده تنظیم می شوند. در حالی که در ایران، پرداخت های مستمر معمولاً قطعی هستند و تغییر آن ها نیازمند درخواست زیان دیده و اثبات تغییر شرایط به دادگاه است. ۲- در انگلستان، دادگاه می تواند در طول عمر زیان دیده پرداخت ها را بررسی و تعدیل کند، اما در ایران، مدت بازنگری به دو سال پس از صدور حکم محدود است و پس از آن، تغییر حکم مستمری دشوار خواهد بود.

۳. پرداخت ساختاریافته

پرداخت ساختاریافته، شیوه ای ترکیبی از پرداخت های یکجا و دوره ای است که با هدف ایجاد ساختاری مالی پایدار و انعطاف پذیر طراحی می شود. در این روش، طرفین می توانند بر مبنای شرایط خاص هر پرونده، بخشی از خسارت را به صورت فوری برای نیازهای کوتاه مدت و بخش دیگر را به صورت دوره ای برای تأمین نیازهای بلندمدت تعیین کنند. تمامی جزئیات این پرداخت، از جمله مدت زمان، دفعات پرداخت، مبلغ هر قسط و نحوه تعدیل آن، می تواند با توافق طرفین تنظیم شود.^۲ در حقوق انگلستان، قانون خسارت ها مصوب ۱۹۹۶ به طور مشخص پرداخت های دوره ای و ساختاریافته را پیش بینی کرده و از آن به عنوان یک روش رسمی برای جبران خسارت در دعاوی مسئولیت مدنی و صدمات

۱ همان، ص ۵۵۳.

2 Dominic P. Carestia, "Structured Settlements in Practice", Montana Law Review, Volume 46, Issue 1, (1985) p26
Available at: <https://scholarworks.umt.edu/mlr/vol46/iss1/2>

بدنی استفاده می‌شود. این نظام حقوقی، انعطاف‌پذیری لازم را برای سازگاری پرداخت‌ها با شرایط زیان‌دیده و تغییرات اقتصادی فراهم ساخته است.

در حقوق ایران، برخلاف انگلستان، نظام مشخص و مدونی برای پرداخت‌های ساختاریافته در قوانین پیش‌بینی نشده است. با این حال، امکان اجرای این روش در چارچوب توافقات قراردادی وجود دارد: ۱- پرداخت دوره‌ای دیه: مطابق قوانین ایران، دیه می‌تواند به صورت اقساطی پرداخت شود، اما این اقساط معمولاً در بازه یک تا سه سال تعیین می‌شود و فاقد انعطاف‌پذیری لازم برای تنظیم متناسب با شرایط زیان‌دیده است. ۲- دعوای مسئولیت مدنی: براساس ماده ۳ قانون مسئولیت مدنی که بر لزوم جبران کامل خسارت تأکید دارد، می‌توان پرداخت‌های ساختاریافته را در قالب صلح، قراردادهای خصوصی یا حتی احکام دادگاه پیش‌بینی کرد.

در حال حاضر، توافقات خصوصی درباره نحوه پرداخت دیه عمدتاً به دوروش تقسیط یا دریافت یکجای مبلغ محدود است. با این حال، ضرورت قانونی کردن پرداخت‌های ترکیبی احساس می‌شود. برای مثال، درصدی از دیه می‌تواند یکجا پرداخت شود و مابقی به صورت ماهانه یا سالانه، متناسب با شرایط زیان‌دیده. ایجاد امکان شخصی‌سازی پرداخت‌ها می‌تواند انعطاف بیشتری به سیستم حقوقی ایران ببخشد. اگر زیان‌دیده حق انتخاب نحوه دریافت دیه یا خسارت را داشته باشد، این امر می‌تواند هم اجرای عادلانه‌تر احکام و هم تضمین حمایت مالی طولانی‌مدت از زیان‌دیده را به همراه داشته باشد.

در همین راستا، در مواردی که قانون مجوز لازم را ارائه دهد، قاضی نیز می‌تواند با توجه به شرایط پرونده، شیوه مناسب پرداخت را تعیین کند. اتخاذ هر روش پرداخت یا ترکیبی از آن‌ها، متناسب با شرایط هر پرونده، می‌تواند در جهت جبران بهینه خسارت، مورد استفاده قرار گیرد. درواقع، قاضی است که باید تشخیص دهد آیا پرداخت یکجای

خسارت، پرداخت در فواصل زمانی مشخص یا تعیین مستمری برای سال‌های معین همراه با تضمینات لازم، روش مناسب‌تری برای جبران خسارت است.^۱

نتیجه

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که در نظام حقوقی انگلستان، خسارت‌های مادی آینده ناشی از صدمات بدنی به سه روش پرداخت مقطوع، دوره‌ای و ساختاریافته جبران می‌شود. هرچند پرداخت مقطوع رایج‌تر است، اما پرداخت‌های دوره‌ای و ساختاریافته امکان انطباق با شرایط زیان‌دیده و تغییرات اقتصادی را فراهم می‌کنند. در این نظام، جداول اوگدن به عنوان ابزار استاندارد محاسباتی، دقت بیشتری در تعیین خسارات آینده ایجاد کرده‌اند. در مقابل، در نظام حقوقی ایران، جبران خسارت عمدتاً بر دیه و پرداخت مقطوع استوار است و شیوه‌های پرداخت دوره‌ای و ساختاریافته جایگاه مشخصی در قوانین ندارند. هرچند پرداخت‌های مستمری و تقسیط دیه تا حدی زمینه اجرای این روش‌ها را فراهم کرده، اما این تدابیر بیشتر در جهت تسهیل پرداخت از سوی محکوم علیه است تا تأمین منافع بلندمدت زیان‌دیده. همچنین، نبود یک نظام استاندارد محاسباتی مشابه جداول اوگدن، باعث می‌شود تعیین خسارات مازاد بر دیه بیشتر به تشخیص قاضی و بررسی موردی وابسته باشد.

برای ارتقای دقت و عدالت در جبران خسارت‌ها، پیشنهاد می‌شود:

۱. تدوین یک جدول محاسباتی استاندارد برای تعیین خسارات مادی آینده، با همکاری نهادهایی مانند بیمه مرکزی و پژوهشگاه قوه قضاییه. این جدول باید مبتنی بر مؤلفه‌های حقوقی مشخصی همچون سن زیان‌دیده، میزان درآمد فعلی و پیش‌بینی شده، طول مدت ناتوانی یا کاهش توان کاری، شدت و نوع آسیب، هزینه‌های درمانی و مراقبتی آینده، نرخ تورم، نرخ بهره بانکی و احتمال تغییر در وضعیت اقتصادی یا شغلی زیان‌دیده باشد.

۱ سادات حسینی، فاطمه، بادینی، حسن، «مقایسه‌ی سیستم مقطوع پرداخت خسارات و سیستم پرداخت تدریجی در ضرر بدنی با مطالعه‌ی تطبیقی (در نظام‌های حقوقی ایران، ایالات متحده‌ی آمریکا و انگلستان)»، پژوهشنامه حقوق تطبیقی، دوره چهارم، شماره ۵، (۱۳۹۹)، ص ۱۵۲.

مشخص شدن این مؤلفه‌ها می‌تواند منجر به رویه‌ای شفاف، منظم و عادلانه در تعیین میزان خسارت‌های آینده شود.

۲. اجرای پرداخت‌های دوره‌ای و ساختاریافته در مواردی که زیان‌دیده به مراقبت‌های طولانی مدت نیاز دارد، از طریق مستمری ماهانه متناسب با نرخ تورم.

۳. تقویت نقش توافقات خصوصی در تعیین نحوه پرداخت دیه، به جای صرفاً پرداخت یکجا یا تقسیط ساده.

اجرای این اصلاحات می‌تواند انعطاف‌پذیری و عدالت بیشتری در نظام جبران خسارت ایران ایجاد کند و هم‌زمان، از فشار بیش‌ازحد مالی بر محکوم‌علیه بکاهد.

تعارض منافع

تعارض منافع وجود ندارد.

ORCID

Zeinab Tari

<https://orcid.org/0009-0002-5595-1885>

منابع

الف. کتب فارسی:

- امامی، سید حسن، حقوق مدنی، جلد اول، چاپ هشتم، (تهران: کتاب‌فروشی امامیه، ۱۳۷۰).
- جعفری لنگرودی، محمد جعفر، ترمینولوژی حقوق، چاپ بیست و نهم، (تهران: انتشارات گنج دانش، ۱۳۹۵).
- ره‌پیک، حسن، حقوق مسئولیت مدنی و جبران‌ها، چاپ سوم، (تهران: انتشارات خرسندی، ۱۳۹۵).
- صفایی، سیدحسین؛ رحیمی، حبیب‌اله، مسئولیت مدنی (الزامات خارج از قرارداد)، چاپ هشتم، (تهران: انتشارات سمت، ۱۳۹۴).
- عباسلو، بهتیار، مسئولیت مدنی با نگرش تطبیقی، چاپ دوم، (تهران: بنیاد حقوقی میزان، ۱۳۹۴).
- کاتوزیان، ناصر، الزام‌های خارج از قرارداد: ضمان قهری، جلد اول، چاپ سیزدهم، (تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۹۳).

- میرشکاری، عباس، رساله عملی در مسئولیت مدنی، چاپ دوم، (تهران: شرکت سهامی انتشار، ۱۳۹۷).

ب. مقالات:

- حیدری، عباسعلی، « قابل مطالبه بودن خسارات مازاد بر دیه»، مجله تخصصی فقه و مبانی حقوق واحد بابل، شماره ۵، (۱۳۸۵).
- حسینی، فاطمه سادات؛ بادینی، حسن، «ارزیابی خسارت قطع یا کاهش درآمد ناشی از صدمات بدنی»، مجله حقوق خصوصی، دوره ۱۶، شماره ۱، (۱۳۹۸). DOI: [10.22059/jolt.2019.279206.1006711](https://doi.org/10.22059/jolt.2019.279206.1006711)
- حسینی، فاطمه سادات؛ بادینی، حسن، «مقایسه‌ی سیستم مقطوع پرداخت خسارات و سیستم پرداخت تدریجی در ضرر بدنی با مطالعه‌ی تطبیقی (در نظام‌های حقوقی ایران، ایالات متحده‌ی آمریکا و انگلستان)»، پژوهشنامه حقوق تطبیقی، دوره چهارم، شماره ۵، (۱۳۹۹). DOI: [10.22080/lps.2020.17048.1162](https://doi.org/10.22080/lps.2020.17048.1162)
- جواهرکلام، محمدهادی، «معیار ارزیابی خسارت‌های بدنی: نظام ارزیابی مقطوع یا موردی؛ مطالعه تطبیقی در حقوق اسلام، ایران، فرانسه و انگلستان»، فصلنامه تحقیق و توسعه در حقوق تطبیقی، دوره ۳، شماره ۸، (۱۳۹۹). DOI: [10.22034/law.2021.525117.104](https://doi.org/10.22034/law.2021.525117.104)
- کریمی، عباس؛ بادینی، حسن و جواهرکلام، محمدهادی، «نگرشی انتقادی و تحلیلی بر تبصره ۲ ماده ۱۴ قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ (جمع دیه و خسارت)»، فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی، شماره ۲، (۱۴۰۲). DOI: [10.22059/jlq.2022.277071.1007184](https://doi.org/10.22059/jlq.2022.277071.1007184)
- میرشکاری، عباس؛ آزادبخت، شبیر، «قابلیت جبران خسارت مازاد بر دیه در پرتو رویه قضایی»، دو فصلنامه نقد و تحلیل آرای قضایی، دوره اول، شماره ۲، (۱۴۰۱). DOI: [10.22034/analysis.2023.701524](https://doi.org/10.22034/analysis.2023.701524)
- میرشکاری، عباس؛ حسینی، فاطمه سادات، «مطالعه تطبیقی ارزیابی خسارت بدنی کودکان در حقوق ایران و ایالات متحده آمریکا»، فصلنامه تحقیقات حقوقی، شماره ۹۰، (۱۳۹۹). DOI: [10.29252/lawresearch.23.90.159](https://doi.org/10.29252/lawresearch.23.90.159)

- السنهوری، احمد عبد الرزاق، *الوسیط فی شرح القانون المدني الجديد*، جلد اول، (بیروت: دارالاحیاء التراث العربیه، ۱۹۵۲)

[In Persian]

- Abbasloo, Bakhtiar, *Civil Liability with Comparative Approach*, 2nd edition, (Tehran: Mizan Legal Foundation, 1394).
- Emami, Seyyed Hassan, *Civil Law*, Vol. 1, 8th edition, (Tehran: Emamiyeh Bookstore, 1370).
- Heydari, Abbasali, "Claimability of Damages Beyond Blood Money (Diyah)", *Specialized Journal of Jurisprudence and Legal Principles, Babol Branch*, No. 5, (1385).
- Hoseini, Fatemeh Sadat; Badini, Hassan, "The Assessment of loss of Earning in Personal Injury", *Private Law Journal*, Vol. 16, No. 1, (1398). DOI: [10.22059/jolt.2019.279206.1006711](https://doi.org/10.22059/jolt.2019.279206.1006711).
- Hoseini, Fatemeh Sadat; Badini, Hassan, "The comparison between lumpsum and periodic payments in personal damages with comparative study (In Iran, USA and british)", *Comparative Law Review*, Vol. 4, No. 5, (1399). DOI: [10.22080/lps.2020.17048.1162](https://doi.org/10.22080/lps.2020.17048.1162).
- Jafari Langroudi, Mohammad Jafar, *Legal Terminology*, 29th edition, (Tehran: Ganj-e Danesh Publishing, 1395).
- Katouzian, Nasser, *Extra-Contractual Obligations: Civil Liability*, Vol. 1, 13th edition, (Tehran: University of Tehran Press, 1393).
- Karimi, Abbas; Badini, Hassan; Javaherkalam, Mohammad Hadi, "A Critical Analysis to Note Two of Articles 14 of the Criminal Procedure Code of 1392 SH: Compatibility of Blood Money and Civil Damages", *Journal of Private Law Studies*, No. 2, (1402). DOI: [10.22059/jlq.2022.277071.1007184](https://doi.org/10.22059/jlq.2022.277071.1007184).
- Mirshkari, Abbas, *Practical Treatise on Civil Liability*, 2nd edition, (Tehran: Enteshar Publishing Company, 1397).

- Mirshkari, Abbas; Azadbakht, Shabir, "Compensability of Damages in Excess of Blood Money in the Light of Judicial Precedent", *Judicial Decisions Analysis Journal*, Vol. 1, No. 2, (1401). DOI: [10.22034/analysis.2023.701524](https://doi.org/10.22034/analysis.2023.701524).
- Mirshkari, Abbas; Hoseini, Fatemeh Sadat, "A Comparative Study of the Evaluation of Children's Physical Damage in Iranian Law and US laws", *Legal Research Quarterly*, No. 90, (1399). DOI: [10.29252/lawresearch.23.90.159](https://doi.org/10.29252/lawresearch.23.90.159).
- Rahpeik, Hassan, *Civil Liability and Remedies Law*, 3rd edition, (Tehran: Khorsandi Publishing, 1395).
- Safaei, Seyyed Hossein; Rahimi, Habibollah, *Civil Law (Persons and Persons under Legal Incapacity)*, 8th edition, (Tehran: SAMT Publishing, 1394).
- Javaherkalam, Mohammad Hadi, "Criteria for Assessing Personal Injuries: Lump-Sum or Case-Based Evaluation Systems; A Comparative Study in Islamic, Iranian, French, and English Law", *Journal of Research and Development in Comparative Law*, Vol. 3, No. 8, (1399). DOI: [10.22034/law.2021.525117.104](https://doi.org/10.22034/law.2021.525117.104).

انگلیسی

- Barrie, Peter, *Personal Injury Law (Liability, Compensation, and Procedure)*, Second Edition, (New York: Oxford University Press, 2005).
- Bell, Andrew J.; McCunn, Joanna, *Uncertainty in Comparative Law and Legal History: Known Unknowns*, (New York: Routledge, 2024).
- Cane, Peter; Goudkamp, James, *Atiyah's Accidents, Compensation and the Law*, 9th Edition, (Cambridge: Cambridge University Press, 2018).

- Carestia, Dominic P., "Structured Settlements in Practice", *Montana Law Review*, Volume 46, Issue 1, (1985) Available at: <https://scholarworks.umt.edu/mlr/vol46/iss1/2>.
- Deakin, Simon; Johnston, Angus and Markesinis, Basil, *Markesinis and Deakin Tort Law*, 6th Edition, (New York: Oxford University Press, 2008).
- Deakin, Simon; Adams, Zoe, *Markesinis and Deakin Tort Law*, 8th Edition, (New York: Oxford University Press, 2019).
- Fleming, John G., *Fleming's the Law of Torts*, First edition, (Australia: Thomson Reuters (Professional) Australia Limited, 2011).
- Harris, Donald; Campbell, David & Halson, Roger, *Remedies in Contract and Tort*, 2nd Edition, (London: Cambridge University press, 2005).
- Inter-disciplinary Working Party of Actuaries, Lawyers, Insurers, Re-Insurers, Academics, Forensic Accountants and other interested parties, Ogden Tables- Actuarial Tables With explanatory notes for use in Personal Injury and Fatal Accident Cases, Eighth edition (updated August 2022) Available at https://assets.publishing.service.gov.uk/media/62fde892e90e0703e39e374c/Ogden_Tables_8th_Edition_Updated_Final_8-8-22.pdf.
- Law, Jonathan; Owen, Gary, *A Dictionary of Accounting*, Fourth Edition, (New York: Oxford University Press, 2010).
- Lewis, Richard, "Structural Factors Affecting the Number and Cost of Personal Injury Claims in the Tort System", *Damages and Compensation Culture*, (2015), Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2604039> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2604039>.
- Markesini ,Basil and others, *Compensation for Personal Injury in English, German and Italian Law*, First edition, (London: Cambridge University Press, 2005).

- Mardell, Julie, "Personal Injury and Clinical Negligence Litigation", *College of law publishing*, No 38-42, (2020).
- Rapalje, Stewar; Linn Lawrence, Robert, *A Dictionary of American and English Law: With Definitions of the Technical Terms of the Canon and Civil Laws*, (Washington: F. D. Linn & Company, 2008).
- Sankey, Paul, "Periodical Peyments and Foreign Jurisdiction", *Journal of Personal Injury Law*, Issue 1, (2017).
- Van Dam, Cees, *European Tort Law*, First Published, (New York: Oxford University Press, 2007).
- Ward, John O; Thornton, Robert J, *Personal Injury and Wrongful Death Damages Calculations*, 1st Edition (Emerald Group Publishing Limited, 2009).
- Wilshire, A. M., *The principles of the law of contracts and torts*, (London: Рипол Классик, 1922).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

استناد به این مقاله: تازی، زینب. (۱۴۰۴). مطالعه تطبیقی نحوه ارزیابی خسارتهای مادی آینده ناشی از صدمات بدنی در حقوق انگلیس و ایران. پژوهش حقوق خصوصی، (۵۰)، ۱۳-۱۱۷-۱۵۴.

doi: 10.22054/jplr.2025.84476.2908

Private Law Research is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.